

فصلنامه پژوهش های حقوقی قانون یار

License Number: 80025

Article Cod: WS505013964977

ISSN-E: 6452-2588

تحلیل و بررسی حق کپی رایت یا مولف در قوانین کشور

(تاریخ دریافت ۱۴۰۳/۰۷/۱۵ تاریخ تصویب ۱۴۰۳/۰۸/۱۰)

نرجس توکلی افشار

چکیده

در حال حاضر حقوق مالکیت فکری نیز همانند حقوق مخاصمات مسلحانه و حقوق دریایی از اهمیت بالایی برخوردار می باشد بنابراین باید جنبه هایی از این حقوق را در سراسر کشورمان رشد و گسترش داده به نوعی که هیچ یک از حقوق دانشمندان، نویسندگان، مخترع ها و هنرمندان ربوده نشود و این قانون به عنوان قانون مالکیت فکری یا مالکیت مهنوی از آن نام برده می شود. حتی به قدری این رشته از حقوق از اهمیت بالایی برخوردار می باشد که در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری زیر شاخه ای علم حقوق نامیده شده است و به عنوان یکی از مهمترین و اساسی ترین عنوان ها در جامعه بین المللی همانند سازمان ملل متحد می ماند که دارای قوانین، اعلامیه جهانی و کنواسیون هایی در این زمینه می باشیم که دارای ضمانت اجرای چندان قوی هستیم و این موضوع حتی از نظر اخلاقی فقها هم به آن پرداخته اند.

واژگان کلیدی: کپی رایت، حقوق معنوی مولف، کنواسیون ها، مالکیت فکری و معنوی،

حقوق بین الملل عمومی

بخش اول: تاریخچه

عبارت مالکیت معنوی یا فکری برای اولین بار در سال ۱۹۷۹ در مقاله مونتالی رویو مورد استفاده همگان از جمله نویسندگان و مخترعان قرار گرفت گرچه این امر در آن دوره هنوز به معنای واقعی امروزه نمود پیدا نکرده مطرح بود اما استفاده از این حقوق به سال ۱۸۰۸ بر میگردد و به عنوان یک تیر از مجموعه مقالات و کتب ها نیز نوشته شده. کشورهای بسیاری از جمله آلمان، نروژ، سویس، پاریس و اهمیت بسیار بالایی برای حقوق مالکیت معنوی یا فکری قایل هستند حتی در سال ۱۸۸۳ در رابطه با این موضوع کنواسیون پاریس و در سال ۱۸۸۶ معاهده برن و اتحادیه در سال ۱۸۹۳ اتحادیه بین المللی حمایت از مالکیت فکری مورد استفاده همان قرار گرفت. طی معاهده ای که در سال ۱۹۶۷ در ژنو برگزار شد سازمان ملل متحد یکی از نمایندگی های خود را در خصوص سازمان جهانی مالکیت فکری قرار داده که مثل تشکیل منشور سازمان ملل متحد که هدف آن برگذاری صلح و امنیت بین المللی است هدف این سازمان نیز حمایت در سطح حداقلی برای تشویق افراد به نوآوری میباشد که این سازمان نیز همانند ارکان دیگر محدود به مکان و زمان نمی باشد.

بخش دوم: مالکیت فکری یا معنوی

از آنجایی که برای به رسمیت شناختن حقوق مردم نیاز به قانون داریم در زمینه حق مولف یا کپی رایت نیز به شناخت مفهوم سریع این واژه به صورت کلی داریم تا به تعریف دقیق و موسعی از این مفهوم دست پیدا کنیم. حقوق در معنای کلی به زبان عامیانه به معنای جمع حق ها و دادن مال نیز میباشد اما از نظر تخصصی به معنای (مجموعه قواعدی است که از طریق موسسات اجتماعی یا دولتی، جهت تنظیم رفتار، ایجاد و اعمال می شود.

حقوق مالکیت فکری یا معنوی را اکثرا بدین گونه می پندارند که:

مالکیت بر دارایی های غیر مشهود می باشد و به حقوقی گفته میشود که به صاحبان آن حق بهره وری از اندیشه و خلاقیت را می دهد و ارزش اقتصادی و قابلیت داد و ستد نیز دارد، اما عده ای از حقوق دانان این تقسیم بندی را انجام می دهند که آثار ادبی و هنری در دسته حق تکثیر و تاجران و صنعتگران را به نام علایم تجاری بداریم اما به مفهوم اخص این حق مولف و کپی رایت را دکتر کاتوزیان (پدر علم حقوق ایران) بدین گونه در کتاب اموال و مالکیت تعریف می نماید: (حقوقی است که به صاحبان آن اختیار انتفاع انحصاری از فعالیت و فکر و ابتکار انسان را می دهد)

دکتر کاتوزیان تعریفی دیگر نیز ارائه داده بدین معنا که: (دایمی بودن حق مالکیت نیز حاکی از آن است که اولاً تا موضوع حق مالکیت باقی است این رابطه مالکیت نیز متصور است و ثانياً حق مالکیت در اثر معطل ماندن از بین نمی رود) و مرحوم دکتر جعفر لنگرودی نیز در کتاب ترمینولوژی حقوق بدین گونه تعریف می نمایند: (حق انحصاری استفاده از اختراع، امور فکری مربوط به ادبیات، علوم، هنر، خواه به صورت کتبی، خواه به صورت گرافیک و تجسم و امثال آنها و نیز هر چیزی که با یک روش علمی تهیه میشود به شرط آنکه معرف شخصیت فکری تولید کننده آن باشد) دکتر امامی نیز در یکی از کتاب های خود حق مولف را بدین گونه تعریف میکند: (حق مالکیت فکری، اقتدار قانونی ناشی از وجود رابطه اعتباری بین اثر فکری و صاحب اثر است که به موجب آن، در زمان حیات خود و قایم مقام وی از جمله ورثه قانونی، بعد فوت صاحب اثر تا مدتی معین از حق مادی اثر بهره مند خواهند شد ولی اقتدار و اعتبار معنوی اثر دایمی است).

دکتر صفایی نیز چنین تعریفی از حقوق مالکیت معنوی دارد: (مالکیت حقی است انحصاری زیرا مالک حق دارد منحصر از مال خود بهره مند شود و از تصرفات دیگران در آن جلوگیری نماید، هر چند که این تصرفات هیچ ضرری به حال او نداشته است) در یکی از مقالات که راجب حق مالکیت معنوی و فکری بدین گونه تعریف شده است: (حقوق مالکیت معنوی مجموعه ای از اصول و آیین ها و قواعدی است که در هر نظام حقوقی به صورت عرفی یا قراردادی شکل گرفته است تا به وسیله آنها؛ به آن دسته از اندیشه های انسانی که هم تجلی خارجی داشته و هم ارزش مالی دارد ضابطه مند گردید و بدین وسیله هم صاحب اندیشه مورد حمایت قرار گیرد و هم امکان بهرمندی جامعه از آن اندیشه فراهم شود).

بخش سوم: مالکیت معنوی از لحاظ اخلاقی

زمانی که از نظر اخلاقی به همه مسایل نگاه میکنیم کمی قضیه فرق میکند، وقتی یک دانشمند شیمی عنصری را کشف میکند پس حق معنوی و مادی نسبت به آن اثر دارد یا زمانی که یک نویسنده کتابی را خلق میکند هر کسی میخواهد از کتاب آن یاد کند باید در نقل قول بنویسد یا وقتی که صاحب یک برند کیف و کفش یا لوازم آرایشی میخواهد از جنس جدید رونمایی کند با برند و علائم تجاری خود انجام میدهد و هیچ شرکت یا برند دیگری نباید از روی آن کپی برداری انجام دهد این را در مسایل جزئی داریم مشاهده میکنیم که حتی در مسایل کلان اقتصادی زمانی که یک شرکت و هلدینگ داره طرح معماری را اجرا میکند به صورت پنهانی انجام می دهد که کسی از روی کار آنها نمونه برداری نکند و به بازار منتقل نکند در واقع آن شخص آفریننده آن اثر تلقی میشود پس نسبت به اثر تولید شده دارای حقوق و

مزایای نیز هست به عنوان مثال : دارای حق انتساب اثر، حق احترام به تمامیت اثر و اصلاح آن حق عرصه و..... زمانی که شاپلیر حقوق دان فرانسوی در مقاله خود بدین گونه بیان می دارد که (مالکیت ادبی شخصی ترین و مشروع ترین نوع مالکیت است زیرا اگر حق مالکیت عادی بر اشیا و خارج از وجود انسان تعلق گیرد که آدمی آن را تصرف کند مالکیت ادبی مرتبط با تفکر انسان ها می باشد) پس در نتیجه این شخص آفریننده این اثر به حساب می آید .

بخش چهارم : حقوق مالکیت معنوی ؛ فکری و کنواسیون های بین المللی

از آنجایی که ماکیت فکری یا معنوی یا به زبانی دیگر حق مولف یا کپی رایت جز حقوق اساسی می باشد به قرار ذیل است:

الف) کنواسیون برن ؛ بند هشتم ماده ۲، ۱۸۸۷

ب) معاهده وایپر راجع به حقوق مولفین ؛ ماده ۳ و ۵ و ۱۰ ؛ ۱۹۹۶

ج) اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۷ و ۲۷ ؛ ۱۹۴۸

د) میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۱۸ و ۱۹ ؛ ۱۹۶۶

ذ) میثاق بین المللی حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، ماده ۱۵ ؛ ۱۹۶۶

ر) کنواسیون جهانی حق مولف (یو - سی - سی)

ز) قرارداد مونته ویدیو

ط) قرارداد رم ۱۹۶۸

ظ) موافقتنامه مادرید (ثبت بین المللی علائم) ۱۸۹۱

ه) موافقتنامه لاهه سپرده گذاری بین المللی طرح های صنعتی ۱۹۲۵

ح) موافقتنامه نیس (طبقه بندی کالاها و خدمات برای ثبت علائم) ۱۹۵۷

ع) موافقتنامه لیسبون برای حمایت از اسامی مبدا (اولیه و ثبت بین المللی) ۱۹۵۸

ف) معاهده همکاری در مورد حق اختراع ۱۹۷۰

ق) کنواسیون ژنو ۱۹۷۱

نتیجه گیری

بر اساس تحقیقاتی که تاکنون روی این پژوهش انجام شده است میتوان بدین گونه ذکر نمود که قوانین مربوط به مالکیت فکری و معنوی و حق مولف از چندی پیش تا کنون به صورت تدوین شده در آمده است حتی در این خصوص کتب هایی نیز نوشته شده و هم چنین قوانین و کنواسیون و معاهدات نیز در این خصوص داریم، اما در جوامع بدین گونه عمل نمیشود و سرقت ادبی و علائم و برندهای تجاری در حال انجام است، همانند تحقیقات دانشجوها که اکثرا به صورت کپی پیس میباشد که این سرقت ادبی اثر اوان نویسنده میباشد و این امر باعث کاهش رشد و شکوفایی علمی و دانش کشورها است و از آنجایی که حق مولف جز حق خصوصی و فردی تلقی میگردد و آن شخص آفریننده آن اثر، هنر میباشد به پاس تلاش و زحمتی که روی آن ایده، برند و..... نموده است دارای حق و مزایایی نیز میباشد که بتواند از

آن بهره مند شود و در برابر دیگران نیز حمایت بعمل آید از این سو اتحادیه پاریس به کنواسیونی که در خصوص حمایت از علایم و آثار تجاری انجام داده است در این راستا کمک بسیار ارزنده ای را نموده است .

• ضمایم

۱. کنواسیون اتحادیه پاریس:

ماده یک کنواسیون پاریس

بند اول مقرر می دارد که قرارداد حاضر شامل آنها می گردد به شکل اتحادیه برای حمایت مالکیت صنعتی متشکل گردیده اند .

بند دوم مقرر می دارد که موضوع حمایت مالکیت صنعتی ورقه های اختراع، نمونه های وسایل رفع احتیاجات طرح ها و یا نمونه های صنعتی، علائم کارخانه ها یا علائم تجاری و نام های تجاری و علائم صدور محل یا عناوین و اسامی مبدا و هم چنین جلوگیری از رقابت نامشروع آن میباشند .

۲. اعلامیه جهانی حقوق بشر:

ماده ۱۷

بند یک : هر شخص منفردا یا به صورت اجتماع دارای حق مالکیت میباشد .

بند دوم : احدی را نمیتوان خود سرانه از حق مالکیت محروم نمود .

ماده ۲۷

بند یک : هر کس حق دارد آزادانه در زندگی فرهنگی و اجتماعی شرکت کند و از فنون و هنر ها متمتع گردد و در پیشرفت علمی و فواید آن نیز سهیم باشد .

بند دوم: هرکس حق دارد از حمایت منافع معنوی و مادی، آثار علمی و فرهنگی یا هنری خود بهرمند شود.

ماده ۲۹

هرکس در اجرای حقوق و استفاده از آزادی های خود، فقط تابع محدودیت هایی است که به وسیله قانون منحصر به منظور تامین شناسایی و مراعات حقوق و آزادی های دیگران و برای مقتضیات صحیح اخلاقی و نظم عمومی و رفاه همگانی در شرایط یک جامعه دموکراتیک وضع گردد.

منابع و مآخذ

۱. صفایی، سید حسن، دوره مقدماتی حقوق مدنی، جلد اول، اشخاص و اموال، چاپ دوم، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۲
۲. کاتوریان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق مدنی، اموال و مالکیت، چاپ هفتم، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۲
۳. امامی، اسدالله، حقوق مالکیت معنوی، جلد اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۶
۴. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، نشر گنج دانش، ۱۳۸۷
۵. صادقی مقدم، هوشنگ، حقوق مولف در ایران و کنواسیون های بین المللی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۶۷
۶. امامانی، تقی، قوانین و مقررات حقوق مالکیت فکری اعم از ملی و بین المللی، انتشارات بهنامی، چاپ دوم، ۱۳۶۷